

rája, amely egy nap virágba fog szökkenni. A fő dolog a hűség, a tanúskodás Isten tervéről. Ez a terv Jézus Krisztusban jelenlevővé lett és megvalósult, és majd egyszer az egész teremtést illetően megvalósul.

JEGYZETEK

¹ Jungmann, J. A., „Constitution on the Sacred Liturgy”, in: *Commentary on the Documents of Vatican II*. Ed. H. Vorgrimler, Herder, N.Y. 1967, I. 35. ² Vö. erre vonatkozólag Betz, Johannes, „Sacrifice et Action de Graces” in: *La Maison-Dieu* 87(1966) 85ss; Ratzinger, J., „Is the Eucharist a Sacrifice?” in: *Concilium* Vol. 24,67; Gerken, A., „Dogmengeschichtliche Reflexion über die heutige Wende in der Eucharistielehre” in: *ZkTh* 94(1972) 199-226. ³ Ezt már a szentatyák magyarázata erősen kiemeli, vö. Gerken i. m. Betz 78-96, Ratzinger 66-77. ⁴ Ezeket a kifejezéseket a pápa is használja enciklikájában: „Mysterium Fidei” AAS vol. 57, No. 11, 766. ⁵ Kraus H.-J., *Worship in Israel*, Richmond, Virg. 1965. ⁶ Jeremias J., *Die Abendmahls Worte Jesu*, Göttingen 1960, 104. (Ugyanott a bor fölötti áldás is. A mai felajánlás első sora a kenyérnél és bornál szinte szóról szóra azonos a régi szöveggel.) ⁷ A Benedictus Lk 1,68-79 egy ilyen „áldás”. Áldást nemcsak az étkezésnél, hanem más alkalmakkor is mondtak. ⁸ Vö. Ratzinger i. m. p. 75. ⁹ Betz i. m. p. 83. ¹⁰ Hamer Jérôme OP, „Stages on the Road to Unity: The Problem of Intercommunion” in: *One in Christ* 4(1968) 241.

Lukács László

HÁLA A SZENVEDÉSBEN

I.

Nemigen van más tény, amelyet annyira egységesen elítélne minden ember, mint a rosszat s a nyomán bennünk keletkező szenvedést. Auschwitz, Hiroshima, vagy akár csak egy ártatlan gyermek halála: elég egyetlen példát említeni, s lesújt ránk a rossznak fájdalma — elborzaszt, felháborít, elkésérít. Konok, dühödt harcba szállunk ellene, hogy kiirtsuk végre, vagy legalábbis visszaszorítsuk a lehetőség határáig. Lehetne-e valaha is belenyugodnunk?

De az ember nemcsak harcol a szenvedés ellen a gondolat és a cselekvés minden eszközével. Mindig újra nekirugaszkodik annak is, hogy feltárja a szenvedés értelmét vagy értelmetlenségét. A nemhívó ember Isten nemlétének csattanós bizonyítékát látja benne (Brückner

---

Felhasznált irodalom: Martin Buber: *Ich und Du* (Köln 1962). Yves Congar: *Das Problem des Übels*. In: *La Saoudé: Gott — Mensch — Universum* (Köln 1957). Erich Fromm: *The Art of Love* (New York 1969). Romano Guardini: *Welt und Person* (Würzburg 1947). Karl Jaspers: *Einführung in die Philosophie* (Zürich 1950). Walter Kern: *Kosmodizee durch Christus (Mysterium Salutis III)*. Herder 1969). — Walter Kern — Jörg Splett: *Theodizee-Problem (Sacramentum Mundi IV)*. Herder 1969). Gabriel Marcel: *Etre et Avoir* (Paris (1952). Marcel: *De refus à l'invocation* (Paris 1961). Simone Weil: *Pensées sans ordre concernant l'amour de Dieu* (Gallimard 1968).

szerint „a szenvedés az ateizmus sziklája“). A hívő pedig a jogos felháborodás elkerülésére megpróbálja összebékíteni a szenvedés tényét és a gondviselő Isten létét (theodicea: Isten igazolása — a szót ugyan Leibniz honosítja meg 1710-ben megjelent könyvében, de a feladat Platón óta megoldására sarkall minden bölcséleti rendszert).

A theodiceák sokmindent tisztáztak: a világ végességének, tökéletlenségének kérdését, a rossz mibenlétét, a szabadakaratu ember bűnrékösségét. A bölcselek és az írók feltárták mély emberi tapasztalatunkat is: a szenvedés érleli is az embert, elmélyíti szeretetét, új világokat tár föl benne. Nemcsak az öröm, hanem a fájdalom is növelhet bennünket. Sárközi György szavával: „Minden szenvedés arra volt jó, hogy önmagamból fölrepítsen.“ A szenvedés piheként elfújja a szubjektíve nagyra tartott, csalóka örömeket, s így feltárhatja a maradandóbb, sőt az örök értékek világát. Juhász Gyula szerint: „A kínok kínja, mely végig sebez, / Segít túllátni a szűk életen.“

Harcolunk a rossz ellen. Ami megmarad belőle, azt bölcs-egykedvűen eltűnjük, sőt, amennyire lehet, megpróbálunk mégis hasznot húzni belőle. — De hálát adni érte? Egészséges lelkületű ember örülhet-e a szenvedésnek? Nem ferdelelkű rajongás vagy üres prédikációs frázis-e hálát emlegetni a szenvedésben? Öszinte, egészséges, „embernyi“ embeerek-e azok, akiknek eszükbe jut hálaimát mondani ilyenkor? Hogyan írhatta le Baudelaire: „Légy áldott, Istenem, ki a fájdalmat adtad“, és „A Fájdalom az egyetlen nemesség, amelyet sem Pokol, sem Föld nem marhat el“? Hogyan énekelhetett Te Deumot Szent Erzsébet, amikor kicsi gyermekeivel együtt elűzték otthonából? Öszintén mondhatta-e Helen Keller, századunknak ez a nagyszerű süketnéma vak embere: „Köszönöm Istennek fogyatékoságomat, mert általa találtam meg magamat, munkámat, Istenemet“?

Az emberi személy nem egyszerre és magától értetődően kész — fokozatosan válik személylé, felismeréseitől, szabad döntéseitől, elkötelezettségeitől függően, s végül a személyességnek valamilyen fokán éli át (és végig) az életét. Jaspers gondolata ma már pedagógiai közhely: „Az ember-lét: emberré válás.“ A személyességnek különböző fokain máshogyan ismerjük meg a világot, máshogyan éljük meg önmagunkat, mások az örömeink és a fájdalmaink. Ami egy alacsonyabb személyességi szinten gondtalan öröm, az magasabb szempontból létünket fenyegető veszély, sőt pusztító kár lehet. Ami viszont egy személytelenebb szemléletben ellentmondás és zűrzavar, az egy magasabb szempontú szintézisben harmóniává rendeződik. Az ember élete során egyre személyesebbé válhat: egyre bonyolultabb, egyre lényegesebb, egyre egyszerűbb szintézisek során fejlődhet, átlényegülhet. Ez az igazi, az embert önmagává nemesítő, s önmagán túl a transzcendenciába emelő ontogenezis. Megszületésünk az örök életre.

A személytelen vegetálás életformájában a hála élménye ismeretlen. A fájdalom is csak biológiai rossz közérzetként, a testi összkomfortérzés hiányaként jelentkezik. „Lelki“ fájdalomokról (pl. szeretethiány, bűntudat stb.) is csak akkor vesz tudomást, ha azok már testi következménnyel (pszichés zavarok, szorongás, gyomorfekély stb.) is járnak. Korunk irodalmában talán Fejes Endre rajzolta meg legplasztikusabban ezt a létmódot a Hábeter család életében (Rozsdatemető c. regényében): „Éltek, ugyanúgy, mint a hörcsögök. Dzsessz, tánc, hajrá Fradi. Csak zabáltok, tömítetek magatokat túrók csuszával, rántott halal, bőfőgtök és ágyba bújtok!“

A tárgyak világának is megvannak a maga örömei és fájdalmai. Önmagában mégis embertelen.

A tárgyak világa néma. Szótlan a vegetáló ember is. Elemezheti és leírhatja a művészet és a tudomány. De szóra bírni csak a vallomás képes.

Első vallomás: a tárgyak boldogtalan öröme

„Amíg gyermek voltam, úgy beszéltem, úgy gondolkodtam, mint a gyermek“ (1Kor 13,11).

Örültünk a tavaszi langyos levegőnek, az első hópelyheknek télen, egy kirándulásnak, egy mosolynak, elismerő szónak.

Természetes volt minden öröm, természetellenes minden fájdalom.

Örültünk minden örömnek:

természetes volt, hogy gondoskodnak rólunk,
elhalmoznak ajándékokkal.

Haragudtunk minden fájdalomért:

megdermedtünk a félelemtől, vagy segítségért toporzékolunk.

Gyermekkorunkban megtanítottak arra, hogyan kell kérni és megköszönni. De a szó illemléte volt, értelmetlen „köszönőszépen“.

Hálások nem voltunk, csak örültünk vagy háborogtunk.

A külső hatásoknak kiszolgáltatta éltünk,
mint egy köszikla melegszik és lehül a hőmérséklet változására.

Boldogtalanok voltunk a tárgyak örömei között,
csupa szeretettel körülvetten mégis magányosak.

Fölfedeztük, hogy a világ gyönyörű, teli a tárgyak örömeivel.

Fölfedeztük, hogy ezeket az örömeiket megkaparinthatjuk magunk is,
pénzzel, munkával, ügyeskedéssel.

És harcba indultunk függetlenségünkért:

boldog az, aki szabad — gondoltuk —,
aki tetszés szerint szerezheti be örömeit.

Nem törődünk senki mással:

tárgynak néztük az embereket is,
kívánatos, hasznos, kedves,
vagy utálatos, ijesztő, káros tárgyakkal.

Boldogságunk eszközeinek véltük az embereket —
nem személynek, boldogságunk céljának, vágyunk végállomásának.

Aztán megláttuk, hogy a földön mindenki a boldogságot keresi.
Megborzadtunk, hogy a világon mennyi a rossz, a bűn, a szenvedés.
És ádáz, konok harcba indultunk ellene,
immár nemcsak önmagunkért, hanem mindenkiért:
irtsuk ki a fájdalmat, töltjük meg örömmel az életet.
Sokan közülünk kétségbeestek,
s feladták a reménytelennek bizonyuló küzdelmet.

Mások megpróbálták fölébe emelkedni jónak és rossznak,
sztóikus bölcs módjára, akár Hamlet,
„férfiként, ki a sors öklözését vagy jutalmait egyképpen fogadta“.

A tárgyak világába illesztettük bele Istent is,
a teremtés és a gondviselés címén.
Nem az emberek voltak fontosak, hanem tulajdonaik —
Istenből is csupán a gondviselése érdekelt.
Úgy tanultuk: a gondviselés kiment a bajból.
Úgy tanultuk: Isten terített asztala mindnyájunkat vendégül vár.
Úgy tanultuk: örül, hogy szerethet minket.
Elkényeztetett mafla gyerekként fűrösztgettük magunkat
gondoskodása langyosvizében,
gondatlanságán méltatlankodva, ha valami baj ért.
Azt hittük: hiszünk Istenben.
Pedig csak a természetben, a tárgyakban hittünk.
Azt hittük: szeretjük Istent.
Pedig csak a tárgyakat szerettük, önmagunkat.

Észrevétlenül életfogytig tartó rabságra ítéltük magunkat
önmagunk és a tárgyak börtönében.

II.

Az emberlét: emberré válás. Emberré pedig csak együtt válhatunk,
másoktól és másokat szeretve. Emberré csak a szeretetben válhatunk,
ÉN-né csak egy TE-vel kapcsolatban (mint Martin Buber, Karl Jaspers,
Martin Heidegger, Romano Guardini, Erich Fromm és annyian mások,
egzisztencialisták és pszichiáterek, filozófusok és teológusok, mindnyá-
jan egyöntetűen mondják). A személy korrelációs fogalom, csak má-
sokkal kapcsolatban születhet meg és maradhat fenn, azaz teljesül-
het be.

Létünk fenntartó eleme, beteljesülése a szeretet. Hányszor elmond-
ták ezt már! Mégis mindannyiszor bajba kerülünk, valahányszor be-
szélni kezdünk róla. Hiszen valamiféle élménye a szeretetről minden-
kinek van, s mindenki már azt a keveset is szeretetnek mondja, amit
belőle megélt, holott ezeknek az élményeknek többnyire alig van közük
a szeretethez. Így aztán bárki, akár Krisztus (tehát maga a Szeretet)

beszél a szeretetről, hallgatói könnyen vállat vonnak a jól ismert, sőt talán közhelyként únt szöveg hallatára — pedig „átközöttul zárt életük“ valójában sohasem nyílt meg a szeretetben.

A következő sorok tehát veszélyesek, mert félreérthetőek. Olvasva mit sem mondanak. Csak párbeszéd lenne alkalmas helyükre ültetni őket. A személyes világ, tehát önmagunk feltárására is csak a két embert egymásba nyitó párbeszéd képes.

A szeretet közegében megszületik a hála, és átértékelődik a fájdalom.

A tudatosult szeretet érleli meg a hálát. A szeretet első élménye az emberben a szüleitől és Istentől reá irányuló szeretet. A személyes szeretetnek ez a bennünket körülfogó horizontja alapozza meg az embernek életre szóló bizalmát, szeretetképességét, egyszóval: boldogságát. De igazán éltetni akkor kezd bennünket, ha már nemcsak minket szeretnek, hanem mi kezdünk el szeretni másokat. (Innen érthető, hogy kamaszgyerekek néhány hetes-hónapos kis barátságokat, diákszerelmeket gyakran nagyobb élménynek érznek, mint szüleiknek mindent nekik adó szeretetét és gondoskodását.)

A bennünk támadt szeretetben válik tudatossá a ránk sugárzó is. Biztonságos, mégis mindig váratlan ajándékká. Lenyűgöző örömmé, szeretetélménnyé, amelyet „viszonozni“ egész lényünkkel nem tudunk. „Csak“ — és ez mindenünknel több — hálásak lehetünk érte.

Új lesz a fájdalom is. A hébetlerek csak az őket érő rosszat érzik fájdalomnak. A szeretetben élő ember fájdalomköre kitágul. Aki más is szeret, az másért is aggódik, más fájdalmát is sajátjaként éli meg — s az őt érő rossznál is győtrőbb lehet a szeretteit sújtó. De a szeretet fájdalma nemcsak tágasabb, hanem mélyebb is: új fájdalomokkal ismerkedünk meg, amelyeket már nem a tárgyak okoznak, nem a testünk érez át. A testnél kínzóbb fájdalom a léleké: a legnagyobb fájdalmat azok okozhatják, akiket a legjobban szeretünk. Minél jobban szeretünk valakit, hibái, elégtelensége, tőlünk való távolsága annál nagyobb fájdalmat okoz. Mégis, ha igazán szeretjük egymást, akkor az aggódás, sőt az elutasítás fájdalma is szeretetbe fordul át, s ez fontosabb örömnél és fájdalomnál. A legtöbb ember azért szerencsétlen és azért képtelen a szeretetre, mert csak az örömet tudja szeretetként megélni, a fájdalmat nem. Pedig az élet öröm és fájdalom. Csak az fog egészen szeretni, akiben mindkettő szeretetté izzik. A köszikla úgy tüzesedik át, ahogy a napsugarak érik. A tűz maga határozza meg hőfokát — „ahogy meleg, úgy melenget“. Fa, papír és kőszén egy lánggá lobbanhat össze a tűzben — ahogy öröm és fájdalom a szeretetben.

A szeretetről kevés egy ember vallomása. Igazán csak Én és Te kölcsönös feltárulkozásában szólalhat meg.

Második vallomás: a szeretet öröme-fájdalma

- Mi:** A tárgyak világa feltárult előttünk.
A tudósok a világ végéig kutathatják az anyag rejtelmait,
lényeges titka nincs többé előttünk.
- De** ha az egész világot megszerezzük is,
boldogtalanul boldog felnőttek:
mind csak tárgy, személytelen.
- S** egész lényünk arra sóvárog,
hogy valamit ne mi szerezzünk meg,
hanem megkapjuk, szeretetből.
- Te:** Én tőled.
- Én:** Tőled én.
- Te:** A világ átváltozik a szeretetben.
A tárgyak többek lesznek önmaguknál:
ajándékká válnak, szeretetünk jelévé.
- De** kevesebb is: mindegyik eltöri hozzád képest.
Tőled már nem az a fontos, hogy mekkora ajándékot kapok,
hanem hogy mekkora szeretettel adod.
- Én:** A tárgyak értéke véges, a szeretet határtalan.
A tárgyak világában lehetett „egészen“ örülni,
a szeretet mindig többre sóvárog.
A szeretet öröm és fájdalom egyszerre.
- Minél** jobban szeretünk, annál nagyobb az örömünk,
és a fájdalmunk is.
- A szeretet öröme a találkozás, a közeledés, a vallomás,
a beléfelejtkező önátadás, az egyesülés.
- A szeretet fájdalma a távolság, a töredékesség, az aggódás,
halálig kínzó kielégületlenségünk és beteljesületlenségünk.
- A szeretet öröme felülmúlja a tárgyakét —
a tárgyak öröme megsokszorozódik,
ha ajándékként a szeretet követeivé válhatnak.
- A szeretet fájdalma felülmúlja a tárgyakét —
a veszteség, ha a tiéd, sokszorosán fájdalmas nekem.
Öröm és fájdalom is egyesítő erővé válhat a szeretetben.
- Te:** Eddig eszköze voltál a boldogságomnak.
Én voltam a kezdet és a vég.
Most Te lettél célommal.
- Nálad kezdődik és végződik mindenem.
A szeretet boldogsága nagyobb örömnél és fájdalomnál.
Átsüt a közelség örömén és a távolság fájdalomán is.
- Érted szívesen viselem el a fájdalmat is,
ha általa közelebb jutok hozzád.
- Amióta szeretlek, csupán egyetlen fájdalomtól rettegek:
hogy elveszíthetsz, hogy elveszíthetlek.
- Én:** A szeretet váratlan ajándék,
mindig meglepő, mindig ingyenes, ki nem számítható.
Viszonzására mindig kevésnek érezzük a magunk szeretetét.
Amióta szeretsz, betölt a hála,
amióta szeretlek, reményben élek.

- A hála nem viszonzása a szeretetnek, még csak köszönete sem.
 Megnyit a szeretet befogadására.
 Átformálja lényünket, mely a szeretetből él, és benne beteljesül.
- A remény vigasztal a távolság fájdalmában,
 töredékességünk ellenére bízik a beteljesülésben.
 A remény túllát téren és időn,
 elmúláson és halálon, örömen és fájdalomon.

- Mi:* A tárgyak világában Istennek nincs neve.
 A szeretetben: Atyánk.
 A szeretetben értettük meg egymást. A világot. Az Atyát.
- Ez* a világ a hitben: otthonunk.
 Az Atya ajándéka nekünk, gyermekeinek.
- A „túlvilág“ pedig a magát nekünk ajándékozó Szeretet.
 A végtelen Közelség és a végtelen Távolság.
 A végtelen öröm. És a végtelen fájdalom.

III.

Századunk gondolkodói közül talán Gabriel Marcel és Martin Buber gondolta végig a legkövetkezetesebben a föltétlen és teljes szeretetre vágyódó ember helyzetét. Az ember csak mással egyesülő létében, vagyis a szeretetben válhat egészen emberré, tehát boldoggá. Egy véges emberrel, véges idő alatt azonban képtelen beteljesülni végtelen szeretetvágyunk. „Szeretsz, szeretlek. Mily reménytelen“ — sóhajt föl Nemes Nagy Ágnes beteljesült szerelmének mégis többre sóvárgó fájdalmas boldogságában. Teljes önátadásra csak a végtelen Szeretettel, „az abszolút Te-vel“, Istennel kapcsolatban vagyunk képesek. Csak Ő az, aki Fiában egészen eggyé: emberré lett velünk. Végtelen szeretetvágyunk csak így teljesülhet be, nem a saját művünkben, hiszen mi magunk csak végeset tudunk elérni — hanem Őbenne: a Végtelen befogadhatja feltárulkozó énünket, halálunkon át, a feltámadásban.

Hála és szenvedés, mint minden más ténye az életnek, csak az emberen is túlmutató, teljesen megélt emberségben, az abszolút személyes létben tárja fel értelmét, és szelídül harmóniává.

Kölcsönös hálánk az Atya iránti hálában teljesedik be.

A valódi hála nem fakad kiszolgáltatottságból vagy kötelező előírásból, de még elegáns logikájú gondolatmenetből sem. Csak szeretetből. S ez az érzés nem megaláz, hanem fölemel, nem elidegenít önmagamtól, hanem elsegít önmagamhoz, nem „sziszegve szolgál aljas, nyomorító hatalmakat“, hanem minden kiszolgáltatottságnál föltétlenebbül, önfeledt boldogan átadja önmagát a szeretetben.

Az ember az üdvösségtörténet nagy tényéből és életének sok-sok apró jeléből ráeszmél arra, hogy a természet és a történelem mögött egy teremtő-gondviselő-szabadító Szeretet áll. Az Ószövetség hálaénekei is a megfiztult, a bajból megmenekült ember boldog köszönetét zengik

Istennek, de ezek az imák inkább konkrét bajokból szabadulásért hálálkodnak: inkább megkönnyebbült köszönetek, mint a megtapasztalt jószág nyomán felgyulladt szeretet vallomásai.

Az Újszövetségből, elsősorban Szent János és Szent Pál írásából a megváltott ember hálája fakad fel. „Megismertük Isten szeretetét, és hittünk benne“ (1Jn 4,16). Örömmel adjatok hálát az Atyának . . . Ő kiragadott minket a sötétség hatalmából, és áthelyezett szeretet Fia országába“ (Kol 1,12-14). Számukra a szabaduláson érzett örömnél is fontosabb, hogy megtapasztalták Isten szeretetét. Ehhez viszonyítva eltörpülnek a jelen szenvedések, sőt Pál „örömmel szenved“, és „testében egészíti ki azt, ami még hiányzik Krisztus szenvedéséből“.

A hitben nemcsak a hála, de a fájdalom is a végtelenbe tágul, mélységében is, tágasságában is. Tágasságában: most már nemcsak a magam fájdalma gyötör, sőt nemcsak azoké, akikkel szeretjük egymást, hanem minden emberé: minden ember szenvedése, Krisztusban. És mélységében: hiszen az embert fenyegető veszélyek lehetősége végtelenre nőtt. Minél nagyobb jótól esik el az ember, annál nagyobb a vesztesége. A hívő ember tudja igazán, milyen jó és milyen rossz között választhat az ember: egyesülhet a végtelen szeretettel, vagy elzárkózhat tőle az egyedüllét örök boldogtalanságában.

Amíg van ember a földön, harcol a szenvedés ellen. A nemkeresztény humanizmusoknak és a keresztény hitnek egyaránt legnagyobb erőpróbája, hogy milyen sikerrel vívja meg ezt a harcot. A szenvedésfolyam forrása kiapadhatatlannak látszik. A nemkeresztény humanista vagy kétségbeesik a reménytelen, bár hősiecs harcban, vagy csak a jelenel törődik, nem gondolkozva azon, hogy a mindig szebb holnapokból összeállhat-e maradéktalanul szép jövő. A keresztény ember reménye nem evilágra irányul — „egyetlen reménye“: a feltámadt Krisztus keresztje. A szenvedésfolyam forrását Krisztus sem apasztja ki, hanem átengedi magán az egészet. Elfogadja. Nem mazochizmusból, nem hősi mutatványként. Hanem szeretetből. Emberektől elhagyottsága, halálra kínzatása Isten teljes távollétének iszonyatos tudatában válik számára végső győtrelemmé: teljesen egyedül hagyja az, akinek közelségére mindent föltett. A szenvedésnek ez a felülmúlhatatlan borzalma a föltámadásban nyer értelmet. Ekkor látszik meg, hogy halála mégsem volt megsemmisülés: hogy Isten, aki a világ nyilvánossága előtt, életének legnehezebb órájában látszólag teljesen magára hagyta, valójában mindvégig jelen maradt benne, és életben tartotta a halálban is.

A szeretet és a szenvedés végső értelme így tárul föl Krisztus halálában. A szeretet teljes egyesülése, a másiknak mindenestül átadottsága földi életünkben csak akkor valósulhat meg, ha valóban utolsó porcikánkig, tehát halálunkig átadtuk magunkat. Ennek a föltétlen szeretetnek azonban csak a vágyát hordozzuk magunkban. A valóság-

ban mi csak darabkákat adhatunk magunkból. Már ezekkel a morzsákkal is boldoggá tesszük egymást — de a megkapott boldogságnál mindig nagyobb marad a csak megsóvárgott teljesség hiánya. A fájdalom mégsem nyomja el az örömet, ha eleven bennünk a remény, hogy szeretetünk egyszer valóban beteljesülhet az egységben. Reményünk forrása Isten, aki egészen nekünk adta magát, és egészen befogad bennünket. A teljes elhagyottság benne így válhat teljes egyesüléssé, önmagunk elvesztése megszületésünké, a halálos fájdalom végtelen örömmé.

A fájdalom csak a szeretetben győzhető le: ha elfogadjuk, és átúszunk kimeríthetetlen forrású áramán, mint valami földalatti patak barlang-szifonján. Miért van ez így? Talán mert különben hajlamosak lennénk arra, hogy őrizgessünk valamit magunkból. Mert csak halálunkban vagyunk képesek az örök életre. „Ha tehát meghaltunk Krisztussal, hisszük, hogy vele együtt élni is fogunk“ (Róm 6,8).

Simone Weil gyönyörű gondolata szerint a szeretetnek kétféle megvalósulási formája van: az egyesülés szeretete az örömben, és a távol-ságból is összetartozása a fájdalomban. A kereszténységnek ez a két pólusa: a Szentháromság a tökéletes egyesülés — és a kereszt a tökéletes fájdalom. A kereszt szeretetét megélve jutunk el a Szentháromság szeretetéig — mondja Weil.

Istenről nem beszélhetünk úgy, mint valami tárgyról, fogalomról, — csak szólhatunk hozzá. Hálás örömmel felelhetünk neki, aki megszólított minket.

Harmadik vallomás: a megszabadítottak hálaéneke

Hálát adunk neked, Atyánk, mindenért.

Köszönjük, hogy vagy, hogy lehetünk mi is.

Köszönjük, hogy kipusztíthatatlan vágyat oltottál belénk a szeretetre és a boldogságra.

Köszönjük, hogy törvényeid a boldogságra köteleznek, hogy életünk és boldogságunk a szeretet.

Köszönjük, hogy reménykedhetünk a szeretet végső teljességében.

Köszönjük, hogy benned leomlanak válaszfalaink, hogy végül tökéletesen egyek legyünk a szeretetben egymással és veled.

Köszönjük, hogy önmagunkkal megajándékozhatjuk egymást, hogy semmisségünkben is magadénak fogadsz minket.

Köszönjük, Atyánk, a szenvedést,
mert megnyitott, tágitott, tisztított,
mert benne is megláthattuk szeretetedet,
mert közelebb vitt minket hozzád,
aki nekünk a Fájdalom és az Öröm vagy.

Köszönjük, hogy magunkra eszmélhetünk a szenvedésben,
hogy ott tudhatunk minden fájdalomban,
hogy megélhetjük a teljes valóságot,
amely most szenvedés és öröm,

amely majd egység és boldogság.

Amely mindig szeretet.

Köszönjük, Atyánk, hogy szerethetünk az örömben.

hogy benned teljessé lesz minden örömtöredék.

Köszönjük, hogy szerethetünk a fájdalomban,

hogy a remény hozzád emel a kétségbeesésből.

Egész életünk vajúdás — hogy önmagunkat megszüljük.

Egész életünk haldoklás — hogy Te megszülethess bennünk.

Valaha így könyörögtünk hozzád:

Urunk, add nekünk magadat.

Most egyre kevesebbnek tartjuk magunkat,

méltatlanságunk megsemmisítő terhe alatt.

Végül egyetlen porcikánk sem marad már a miénk —

boldogan vagy fájdalmasan — mind a tiéd lett.

Elfogyó életünkből semmi sem marad végül,

s ezt a semmit mégis odaajándékozhatjuk neked.

Ma nem tudunk már könyörögni,

csak megköszönni.

Csak hála van bennünk, Atyánk, hogy elfogadtál a magadénak.

Hála és öröm és fájdalom egybeolvad szeretetedben.

Hála, hogy halálunkban teljessé válhat önátadásunk.

Hála, hogy letörölsz szemünkről minden könnyet.

Hála, hogy megszabadítasz minket önmagunktól.

Hála, mely egygé válik szeretetteddel.

Hála, mert nincs többé én-mi-ő, csak Te vagy Atyánk

minden mindenben.

A szeretet minden mindenben.

Hála, béke, öröm.

Hála.

Béky Gellért

A SZOLGÁLAT HÁROM FOKA

Az első a jókedvű, nagylelkű, hálás szolgálat. Amink van, amit a jó Istentől kaptunk (testi erő, egészség, ügyesség, szellemi képességek, tehetség és egyéb jótulajdonságok), mások javára, boldogítására, segítségére akarjuk használni. Mert az erő, a hatalom, a képességek legjobb használata a szolgálat. Merő pazarlás, önző fényezés lenne, szegényes korlátoltságra vallana, ha mindezt egyedül a magunk javára akarnánk felhasználni. Sok mai fiatal látja ma így a szolgálatot. Számukra se nem pusztá kötelesség, még kevésbé kínos áldozat, amit másokért meg kell hozni, hanem valami magától értetődő dolog, amit természetes jókedvvel, fiatalos örömmel, szívünkre hallgatva nagylelkűen felajánlunk. S nemcsak hogy nem „ad-